

→ Komárov, Mrtník: království litiny

Mrtník je vesnice starobylá, jak podotýká nestor české hradologie, středoškolský profesor August Sedláček v úctyhodném patnáctisvazkovém díle Hrady, zámky a tvrze Království českého.

Název vesnice prý souvisí s „brtěmi“ i lidmi, kteří se hledáním medu a rojů lesních včel zabývali. Podle jiné teorie „mrt“ znamenalo odumřelou část, třeba suché jalové dřevo. Dodnes je tady klidno, malebně, ideální místo na dlouhé procházky, což ovlivňuje vodní nádrž Zászkalská, zříceniny hradu Valdek, lesy, louky a pokraj vojenského újezdu Jince, založeného už v roce 1926.

Proslulé Komárovské železářny patří k nejstarším v Čechách. Už v historii vynikaly na svou dobu unikátní technologií válcování plechu a uměleckým zpracováním litiny. V celém kraji najdeme malebná boží muka, ukřižování i celé sokly, vše z litiny. Pro kříže si sem lidé chodili i z Písecka a odjinud. A to je hlavní důvod, proč se do Mrtníku vydat.

FOTO: RICHARD GRÉGR

Hora Plešivec skýtá nádherný a oblíbený daleký výhled do krajiny.

Zřícenina hradu Valdek

Osobnost

Josef Slavík mohl být pokračovatelem slávy italského houslisty Paganiniho. Skvělým houslistou byl i jeho otec Antonín, hořovický regenschori. Majitel panství, hrabě Vrbna, ho nechal studovat pedagogiku ve Vídni. Po návratu se stal učitelem v Jincích, kde se v březnu 1806 narodil syn Josef. Jakmile chlapec udržel v ruce smyčec, začal ho otec učit hrát na housle. Po devíti letech se vrátili do Hořovic. Hrabě Eugen Vrbna umožnil chlapci studium na konzervatoři v Praze. Byl bravurní virtuós, měl skvělou techniku. Záhy i skládal. V Praze hrál v orchestru Stavovského divadla. Nakonec uspěl jako člen císařské kapely ve Vídni. Tady se ve dvaceti setkal s Paganinim, znal se i se Chopinem. Zemřel v sedmadvaceti letech v Budapešti po koncertu na vyčerpání po chřipkové epidemii. V Hořovicích se pořádá hudební festival.

V sousedním Komárově panoval rod Pešíků. Byl to rod bohatý i osvícený, v Mrtníku měli školu i faru už v roce 1586!

Podle pověstí lovcům unikl pronásledovaný jelen se zlatým paroží. Objevil se prastarý kmet poustevník a urozeným mužům ukázal na tři zlaté pruty. Vznikly doly, ale jejich sláva netrvala dlouho, páni byli rozmařilí a zlata potřebovali hodně. Na paměť kmety poustevníka horu nazvali Dědovou. Ve skutečnosti zlatem kraj nikdy moc neoplýval, leda stříbrem, a zejména železitými rudami, chalkopyritem s příměsí mědi či sirníky. Těžba nebyla nic příjemného, jak ostatně napovídá i dnes častěji užívaný název namísto Dědové – Jedová hora. Ve sklepení komárovského zámku se z rumělký vyráběla rtuť, již používali i padělatelé mincí k postrýbřování plíšků napodobujících stříbrné groše v jeskyních na Zlatém koni.

Mrtnický hřbitov je „galerií“ toho, co v železárnách uměli. Původně gotický kostel Narození Panny Marie patřil havířům. Stojí ve svahu v zatáčce silnice. Na dlouhém schodišti naleznete litinové vnočení, že kříž darovala roku 1873 slévačská společnost z Komárova. V interiéru i exteriéru dnes barokního kostela je přelitinováno. Najdeme tu litinovou polychromovanou křížovou cestu, lavice mají litinové postranice. Křtitelnice litinové víko. Nad portálem je kovový znak rodu Pešíků. Litinové ukřižování na hřbitově pochází z roku 1826. Stejně jako socha sv. Jana Nepomuckého na hrobce Karla Patsche, správce knížecích železáren. Litinových soch v Komárově potkáme několik, zejména před bývalým zámkem, kde v roce 1960 vzniklo železářské muzeum. Je otevřeno po celý rok, ale jen v sobotu dopoledne.

Valdek, zřícenina v lesích

To, co z hradu zbylo, je ukryté mezi stromy nedaleko silničky. Jsme ve vojenském prostoru, ale vojáci návštěvu hradu tolerují. Až sem z Mrtníku přes Neřežín dojít lze, dále už je kraj tabu. Hrad založil roku 1260 Oldřich Zajíc. V letech 1307 až 1319 byl jedním z nejmocnějších mužů Českého království. Hrad v pozdějších dobách patřil rodu Pešíků, kteří ho ke konci 16. století opustili, a po třicetiletých válkách zchátral. V 19. století kníže hanavský, kterému panství patřilo, se pokusil o romantickou úpravu, ale objekt se záhy ocitl ve vojenském území. Zůstala jen ruina s vysokou válcovou věží a gotickým vchodem.

Svatá Dobrotivá

Když se jarního dne L.P. 1263 na Valdeku hradu za kuropění probudil Oldřich Zajíc, který se první po hradu psal, zřel u lože dva muže uslechtilých rysů. „Následuj nás,“ pravili, proč se vznesli nad lesy. Přistáli až mezi meandry Jalového potoka, kde už čekala žena nebyvalé krásy i ducha. „Oldřichu, postav tady klášter,“ pravila. Byla to Panna Marie a muži byli apoštolové sv. Petr a Pavel. Tak nějak to líčí český kronikář polského původu Bartoloměj Paprocký z Hlohol a Paprocké Vůle. Klášter se do roku 1326 jmenoval Ostrov. Tehdy získal ostatky sv. Benigny, umučené u Kolína nad Rýnem kolem roku 449 – a nové jméno Svata Dobrotivá. Přitom vznikl i klášterní kostel v Zaječově.

Krajina působí drsným tónem. Klášter byl opakovaně vypálen. V polovině 17. století klášter znovu získal řád augustiniánů poustevníků, kteří se odhodlali k barokní přestavbě. Po augustiniánech přišli františkáni, ti byli vyhnáni v roce 1950 a klášter zchátral. Dnes známky oprav nese hlavně klášterní kostel... ■

RICHARD GRÉGR